

Tenner & helse

MEDLEMSBLAD FOR FORBUNDET TENNER OG HELSE

23. Årgang – nr. 2 juni 2017

Tannhelse og helse = samme sak

Tennene må bli en del av kroppen
– også i trygdesystemet

REDAKTØRENS HJØRNE

Tusen takk til Fagforbundet Ung under ledelse av Christina Beck Jørgensen, som har gjort en historisk innsats med å samle så mange under fanen "Tannhelse for alle". Vi håper at en tannhelsereform nå vil bane sin vei, fordi dette er noe det norske folk ønsker. De vil til og med gjerne betale mer skatt for at dette skal bli virkelighet.

Forståelsen av hvor mye tannhelsen betyr for totalhelsen blir stadig større, og verdien av at alle får lik mulighet til å opprettholde en god tannhelse, også etter at man har vokst fra skoletannlegen, kan måles i mer enn penger. Livskvalitet og helsegevinst er stikkord.

Hver og en av oss har ansvar for å ta vare på egne tenner. Daglig tannstell og pleie er nødvendig for å bevare friske tenner og en sunn munn. For de fleste av oss er dette noe vi selv kan styre. Men, når det kommer til det arbeidet som tannlegen må utføre, styres vi også av pengene vi har til rådighet. Det koster mye å gå til tannlegen dersom man har reparasjoner som må utføres, og det trenger faktisk ikke å dreie seg om særlig omfattende reparasjoner før regningen blir større enn mange kan håndtere. Så havner man raskt i den kjente sirkelen: jo lengre man venter, desto vanskeligere blir det. For det er slik med problemer i tennene; de vokser ofte med tiden.

Tannbehandling inn i trygdesystemet, på samme måte som annen legebehandling, vil være en reform som er en velferdsstat verdig. Spørsmålet er ikke om vi har råd til det, men snarere om vi har råd til å la det være.

Tusen takk til alle bidragsytere i denne utgaven av Tenner & helse. Sammen skal vi løfte "Tannhelse for alle" inn i historiebøkene, OG ut til folket. God sommer til dere og til alle våre lesere.

Redaktør

Toril Sonja Gravdal

FORBUNDSLEDER HAR ORDET

Jeg vil takke for alle positive tilbakemeldinger, det er alltid trivelig å bli påminnet om at vårt bidrag blir satt pris på. Tusen takk!

Tema i denne utgaven av Tenner & helse er tannhelse inn i folketrygden. FTH ønsker å være en pådriver for denne reformen i norsk helsevesen. Hovedfokuset vårt så langt i år har vært kampanjen «TANNHELSE FOR ALLE». Vi har hatt stand og arbeidet med å spre informasjon, og vi har deltatt på tannhelseseminar på Stortinget. Dette kan dere lese mer om på side 4. FTH er svært takknemlige for det store engasjementet Fagforbundet Ung viser, og den flotte jobbe de gjør med å samle oss for felles sak. Har du enda ikke skrevet under på oppropet "Tannhelse inn i egenandelsordningen, kan du gjøre det her: https://www.opprop.net/tannhelse_inn_i_egenandelsordningen

Vi arbeider også med å lage ny hjemmeside. Denne oppgaven ble mye mer omfattende enn hva vi så for oss da vi startet prosessen. Å flytte domenet har også bydd på utfordringer, men nå ser det ut til at dette skal løse seg. Vi håper at vi i nær framtid kan ønske dere velkommen til mer moderne og mer brukervennlige hjemmesider.

I forrige utgave av Tenner & helse kunne dere lese historien om Johan Kristoffer Anthi og hans krevende tannbehandlingsefaringer. På side 27 kan dere lese at han tapte i Tingretten, men at han anker saken og fortsetter kampen.

På side 26 kan dere lese en pressemelding skrevet av pensjonert lege Heiko Santelmann på vegne av FHI, Fri Helse Informasjon. Dr. Santelmann har vært en foregangsmann på flere områder, og har bred erfaring i behandling relatert til kvikksølvskade. Han har hjulpet mange av våre medlemmer.

Marit Grendstad er en skribent som har fulgt oss en tid. Med sine velvalgte ord, inspirerer hun til ettertanke. Jeg vil gjøre hennes ord til mine: "Det er akkurat nå vi lever. Fortiden er fortid, framtid er framtid, men det er NÅ vi skaper den." Les mer på sidene 28 og 29.

Jeg ønsker dere alle en trivelig SOMMER

Vennlig hilsen

Dag Einar Liland,

leder FTH

- S. 4 Seminar på Stortinget
- S. 8 Helse i hver tann
- S. 12 På tide med kjedelig enighet
- S. 14 Munnhulen - en del av kroppen
- S. 16 En tannhelsepolitikk som bidrar til økt livskvalitet og utjevning av sosiale forskjeller
- S. 18 Studenter - tannhelse
- S. 19 Tannpleie og munnhelse
- S. 20 Mange penger å spare på forebyggende tannbehandling
- S. 22 Mine tenner kostet 25 000 kr da jeg jobbet deltid og tok opp fag fra Videregående
- S. 24 LO går inn for gratis tannhelsetjenester
- S. 25 20 tonn giftig kvikksølv er lagret i norske tenner
- S. 26 Vaksiner - pressemelding
- S. 27 En tannlegeskandale?
- S. 29 Nå - igjen

Tannhelsetjenesten flyttes likevel ikke til kommunene

Regjeringen ville flytte ansvaret for tannhelsetjenesten til kommunene, men fikk ikke flertall for dette på Stortinget da helsekomiteen avga innstilling til saken 1. juni. Imidlertid skal kommuner som ønsker det, kunne søke om å få overta ansvaret fra 2020. Om lag 15 kommuner vil bli valgt ut som forsøkskommuner. Ap og Sp la fram forslag om å opprettholde dagens organisering. Høyre, FrP, KrF og Venstre støtter en prøveordning for 15 kommuner.

Seminar på Stortinget

Politikerne måtte svare om tannhelse

Storingspolitikerne fikk en krevende jobb med å svare for seg, da Fagforbundet Ungs seminar om tannhelse inn i egenandelsordningen gikk av stabelen for en fullsatt sal på Stortinget 23. mars.

VIKTIG TEMA: Det ble trangt om plassen da Fagforbundet Ung og Snorre Valen inviterte til seminar om tannhelse på Stortinget. Seniorrådgiver i Sentio, Arve Østgaard, legger her fram undersøkelsen som Sentio utførte for Fagforbundet Ung i februar 2016.

ÅPNET SEMINARET: Christina Beck Jørgensen, leder av Fagforbundet Ung.

SPØRSMÅLSRUNDE: Simen Brændenhaugen fra NORILCO (Norsk forening for personer med stomi, reservoar og mage/tarmkreft), var bare en av mange som benyttet anledningen til å spørre ut politikerne om tannhelse.

Tekst og foto: Martine Grymyr, Fagforbundet Ung

- Etter tre år med tannhelsekampanje ser vi hvor viktig dette er for folk. Vi ser hvor viktig det er å ha trygghet, god helse og muligheten til å få hjelp uansett når og hvem du er. Tennene våre er en del av kroppen, derfor må tannhelse likestilles med andre offentlige helsetjenester, sa Christina Beck Jørgensen, leder av Fagforbundet Ung, da hun åpnet Fagforbundet Ungs tannhelseseminar på Stortinget 23. mars.

Seminaret var et ledd i Fagforbundet Ungs tannhelsekampanje, og ble arrangert i samarbeid med Snorre Valen fra Sosialistisk Venstreparti.

10 MILLIARDER FOR TANNHELSEREFORM

Blant de rundt 30 deltakerne var representanter fra både fagbevegelsen, interesseorganisasjoner og enkeltpersoner. Alle med et felles ønske om å likestille tannhelse med andre offentlige helsetjenester. Til seminaret var også samtlige politiske partier invitert til å fortelle om sin politikk på område, og det var til slutt Ruth Grung (AP), Morten Wold (FrP) og Snorre Valen (SV) som tok oppgaven å svare for sin partipolitikk.

Det var SV, med nestleder Snorre Valen i front, som fikk åpne inn-

leggsrunden. Partiet, som holdt sitt landsmøte denne helga, har allerede et klart mål om å innføre et egenandelstak på tannhelse.

- Det første vi må gjøre er å stoppe regjeringas planer om å flytte tannhelsetjenesten fra fylkeskommunen til kommunen. Det neste er å gjennomføre en reform. Vi spurte regjeringa hva det ville koste å innføre et egenandelstak for tannhelse for voksne i Norge, og svaret var rundt 10 milliarder kroner. I budsjettet vårt for 2017 er det derfor foreslått en modell hvor vi bruker en milliard mer hvert år, helt til vi har full dekning. Det vil si at om 10 år kan vi ha et tak for alt over 2500,- kroner dekkes, sa Valen.

På spørsmål om det kunne være aktuelt med en behovsprøvd ordning, ga Valen klar tale:

- Du skal ha rett på hjelp, uansett. Det må være et universelt system, så får du heller betale mer eller mindre skatt. Det er den eneste muligheten til å skape et robust system.

STERKE FORTELLINGER

Blant de frammøtte var det mange som hadde sterke historier å fortelle om konsekvensene av dyr tannhelse. Rolf Solvang fra Fattignettverket i Norge fortalte om desperate folk som har tydd til selvmedisinering med blant annet heroin for å døve tannverket.

PANELET: Politikerpanelet bestod av fra venstre: Morten Wold (FrP), Ruth Grung (AP) og Snorre Valen (SV).

Ida Medina Jodanovic, leder av Velferdstinget i Gjøvik, Ålesund og Trondheim, kunne fortelle om studenter som dropper ut av studiene fordi regningene fra tannlegen tar knekken på økonomien. Rundt hele bordet var historien den samme: for veldig mange nordmenn er tannhelse for dyrt.

AP: - MÅ PRIORITERE

Ruth Grung fra Arbeiderpartiet, som nylig skuffet mange da de gikk bort fra å jobbe for et egenandelstak for tannhelse i sitt parti-program, var opptatt av å belyse det hun kaller en stille revolusjon innenfor tannhelse.

- Det har skjedd en positiv utvikling i det stille. Fagmiljøene har gradvis blitt flinkere til å prioritere ut ifra diagnose og de som trenger det mest, og tannhelse er det området hvor utbetalingene har økt mest,

forklarte Grung, og fortsatte:

- I første omgang vil vi prioritere fire områder: Barn og unge, rusavhengige, de med høye utgifter til tannlege, og vi vil jobbe imot at ansvaret for den offentlige tannhelsetjenesten skal flyttes fra fylkeskommunen til kommunene, slik regjeringen vil.

FRP SIER NEI TAKK TIL MER SKATT

Fremskrittspartiets Morten Wold var på plass for å representere de to regjeringspartiene. Han innrømmet å ha sansen for Valens reformidé.

- Jeg er helt enig i det Snorre sier, at man kanskje bør se på en opptrappingsplan. Selv om alle partiene skulle bli enige, er det helt utenkelig at vi finner penger til å innføre en tannhelsereform over natta. Samtidig er det viktig

å huske på at vi i dag har generelt mye bedre tannhelse enn for bare noen år siden. Du kan være født med dårlige tenner, men det er også mye du kan gjøre for å redusere behovet for tannbehandling. Blant annet må vi innarbeide gode tannlegevaner allerede fra vi er barn, sa Wold.

Les mer på ung.fagforbundet.no

Mottaker

Fagforbundet

Dato: 23.02.2016
Deres ref:
Vår ref: Fredrik Solvi Hoen
Arve Østgaard

INNLEDNING

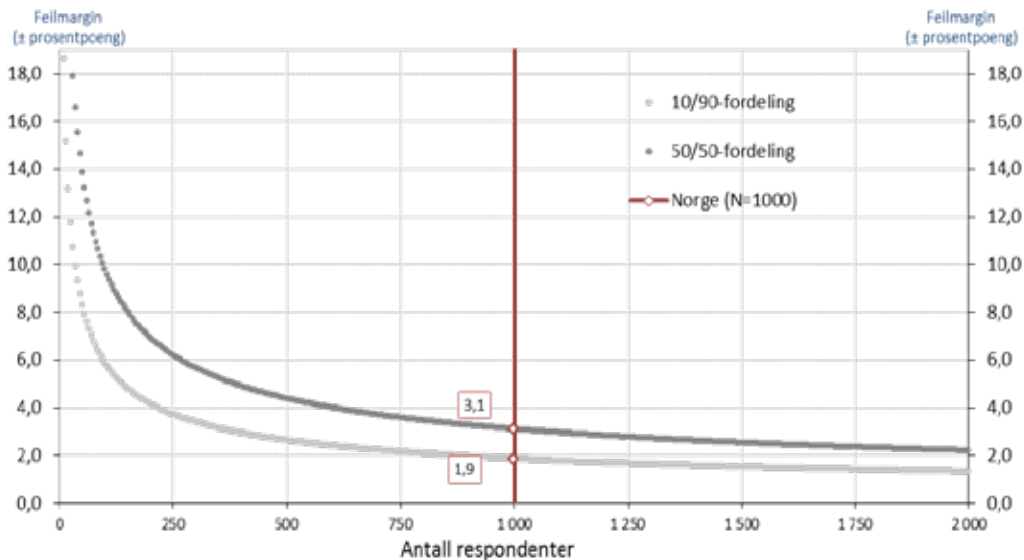
Undersøkelsen er gjennomført på telefon, og består av et representativt utvalg på 1000 personer over 15 år fra Norge. 300 på fasttelefon og 700 på mobil. Fasttelefonutvalget trekkes fra DM-husets abonnementsdatabase, mobilnumre trekkes tilfeldig fra nummerseriene til Post- og Teletilsynet.

INTERVJUING

Intervjuene ble gjennomført i februar 2016.

FEILMARGINER VED FORDELINGER

I enhver utvalgsundersøkelse må man operere med feilmarginer for fordelinger (prosentuering). Størrelsen på feilmarginen avhenger av utvalgte størrelse, og av resultatet i utvalget. Jo mer prosenten som har en bestemt egenskap nærmer seg 50, dvs. jo mer heterogent utvalget er, desto større feilmargin må vi regne med. I denne undersøkelsen med et utvalg på 1024, vil feilmarginene variere fra 1,8 prosentpoeng ved en 10/90-fordeling til 3,1 prosentpoeng ved en 50/50-fordeling. Figuren under viser hvordan feilmarginene utvikler seg ved ulike utvalgsstørrelser og fordelinger.

SIGNIFIKANSTESTING

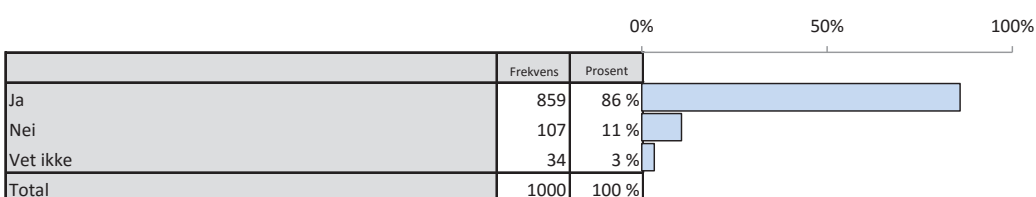
Det er signifikantstestet om resultatene for hver undergruppe er signifikant forskjellig fra motsatsen, for eksempel om menn svarer annerledes enn kvinner, eller om de som er under 30 år svarer annerledes enn de som er eldre. Signifikante forskjeller markeres med pil og fargekode. Dersom en forskjell er signifikant kan vi med 95% sikkerhet hevde at den er reell i populasjonen og ikke skyldes tilfeldigheter i utvalget.

Datamaterialet er vektet på kjønn, alder og region.

Trondheim 23.02.2016
Fredrik Solvi Hoen
Arve Østgaard

www.sentio.no

Spørsmål : Ønsker du at tannhelse blir en del av egenandelsordningen?

HELSE I HVER TANN

Av Toril Sonja Gravdal

Grunnlaget for det vi i dag kaller folkehelsearbeid ble lagt i Sundhetsloven av 1860. Gjennom denne loven ble ulike oppgaver i forhold til ansvar for ivaretagelse av befolkningens helse formalisert og fordelt på en fagbegrunnet og helhetlig måte. Det dreide seg om oppgaver både innenfor det vi idag kaller "smittevern" og "miljørettet helsevern". Sosialt bevisste entusiaster fra ulike yrkesgrupper, blant dem; jordmødre, sykepleiere, lærere, distriktsleger, tannleger, spredte budskapet og igangsatte tiltak for bedring av folkehelsen

Mellomkrigstiden var helseopplysningens og folkehelsearbeidets storhetstid. Nå er tiden klar for en ny stor helsereform:

tannbehandling inn i Folketrygden på lik linje med annen legebehandling. Personlig økonomi skal ikke avgjøre om folk får den tannbehandlingen de trenger.

Ved siden av ulike smertetilstander, finner vi en rekke sykdomstilstander som påvirkes direkte av tannhelsen. Blant annet gjelder dette slag og hjerteinfarkt, to av de hyppigste dødsårsakene i Norge. Tenneses tilstand påvirker også hjernen og hjernefunksjonene.

TANNLEGENE SOM FOLKEHELSEFORKJEMPERE

Tannlegene var, som nevnt, blant pådriverne og aktørene i mellomkrigstidens folkehelsearbeid, og Den Norske Tannlegeforening, som ble stiftet i 1884, fikk en viktig rolle å spille i denne sammenhengen. Selvom tannlegeutdannelsen ble formalisert først i 1893, hadde de tannlegene som praktiserte før denne tid også en slags skolering. I 1852 opprettet man en eksamen-kommisjon og stilte krav om avlagt eksamen for den som ville kalle seg tannlege. Autorisasjonen var i stor grad avhengig av at kandidaten

hadde gjennomgått en foreskrevet læretid hos en fagperson som allerede var i tannlegeyrket. Statens Poliklinik for Tandsykdomme ble opprettet i 1893, og med dette ble tannlegeutdannelsen formalisert. Tolv år senere, i 1905, ble poliklinikken omgjort til Den Norske Tandlægeforenings Tekniske Tandlægeinstitutt. Skolen ble eid og drevet av tannlegeforeningen fram til 1909, da staten overtok ansvaret og etablerte Statens Tandlægeinstitutt, som i 1928 ble til Norges Tandlægehøiskole. I 1959 ble høiskolen innlemmet i universitetet i Oslo, og tre år senere kom tannlegeundervisning også igang ved universitetet i Bergen. Først i 2004 fikk vi også tannlegeundervisning ved Universitetet i Tromsø.

IDEALISTENES VIKTIGE ARBEID

På begynnelsen av 1900 tallet diskuterte tannlegene hvordan det offentlige skulle engasjere seg i tannpleien. Skulle det skje gjennom trygderefusjon for behandling hos privatpraktiserende tannleger eller skulle man satse på drift av offentlige klinikker myntet på skolebarn? Som vi vet, valgte man skoletannpleie, fortrinnsvis ved offentlige klinikker. Noe av bakgrunnen for dette valget er å finne i det faktum at det stod svært dårlig til med tennene hos norske skole barn, og at det var å anse som en viktig prioritering å gjøre noe med dette så raskt som mulig. I 1910 ble den første skoletannklinikken åpnet i Kristiania. I 1925 fikk professor dr. med. Carl Schiøtz gjennomslag for sine tanker rundt vitaminer, mineraler og kostholdets betydning for folkehelsen. Etter å ha vært innført ved enkelte skoler allerede i 1929, ble Oslofrokosten innført ved samtlige skoler i Oslo i 1932. Maten, som var satt sammen ut ifra vitenskapelige kriterier for næringsrik mat, ble servert tre kvarter før skolestart, slik at barna skulle få tid til litt lek

mellom måltidet og den første skoletimen. Menyen bestod av melk, kneipkavringer, kneipbrød/knekkebrød med margarin og mysost, ett halvt eple/ appelsin eller 100 gram gulrot/kålrot. I vintermånedene fikk barna tran i tillegg. Oslofrokosten er for løper en til den norske matpakken som ble skapt av distriktslege Ole O. Lien i Sigdal, der man ikke hadde kommuneøkonomi til å betale for barnas frokost. Maten ble derfor brakt med som pakke hjemme ifra. I flere generasjoner har matpakken vært norske skolebarns faste følgesvenn. Det var særlig legestanden som var forkjemper for en radikal omlegging

av kostholdet. Tannlegene framhevet i tillegg årsaken til tannråten, og betydningen av å holde tennene rene. Etter hvert kom også tannlegenes kamp mot sukkeret for alvor i gang.⁽¹⁾

ALLE VET I DAG AT DET ER VIKTIG Å TA VARE PÅ TENNENE

Vi skriver en ny tid, og vi erverver oss stadig større kunnskap om stadig flere sammenhenger. Alle forstår at kosthold og helse henger nøye sammen. Alle vet at for mye sukker er usunt. Alle vet at det er viktig å ta vare på tennene. Historien og den gode viljen skal vi ta med oss videre, men tiden er klar

for reformer og gode nye løsninger. Kanskje vil barn og ungdom i dag ha god helsemessig nytte av et varmt skolemåltid framfor den tradisjonelle matpakken eller "boller og brus" som kjøpes i nærmeste kiosk, og kanskje er tiden rett og slett overmoden for å la gratis tannbehandling bli en del av det offentliges ansvar gjennom hele livsløpet, slik man diskuterte alle rede for mer enn hundre år siden.

TENNENE ER EN DEL AV KROPPEN

Tennene er en del av kroppen, og tennenes tilstand har avgjørende betydning for menneskers totale

helse. De senere årene er det publisert en rekke studier som bekrefter dette. I Norge har vi idag et godt fungerende tannhelsetilbud til barn og unge. Etter at amalgam forsvant fra skoletannlegenes skuff, bør det nå være trygt å sette barna i tannlegestolen. Så blir det bråstopp i det offentliges tannomsorg idet vi beveger oss inn i voksenalivet. Dette kan umulig være klok politikk! Ikke lønnsomt heller! - ikke når vi vet at flere av de sykdommene som oftest rammer nordmenn, og som koster statskassen enorme summer hvert år, i mange tilfeller har nær sammenheng med munn og tenner.

SMERTETILSTANDER OG PSYKISK HELSE

Ved siden av de mange smertetilstander som har sin årsak i tannproblemer, er det klart at god tannhelse har betydning for menneskers psykiske helse. Dette har både med velvære og selvbilde å gjøre, i tillegg til at plager i tenner og munn ofte går ut over humøret og menneskers sosiale liv. Tennenes tilstand påvirker også hjernen og hjernefunksjonene mer direkte. Gjennom nervesystemet har tennene og hjernen sterke forbindelser. Forskning har vist at personer som mangler tennene sine gjør det dårligere i kognitive tester enn dem som har sine naturlige tenner innlagt. (forskning.no)

DEMENS

En studie, gjort av forskere ved University of California, viser at kvinner som pusset tennene sjeldnere enn en gang om dagen, hadde 65 prosent større sjanse for å utvikle demens sammenlignet med dem som pusset daglig. Av årsaker som forskerne ikke har kunnet forklare, hadde mennene i undersøkelsen ikke tilsvarende resultater. Studien fulgte nærmere 5 500 eldre gjennom en periode på 18 år. Forklaringen på den økte forekomsten ligger trolig i at de som slurver med tannpussen oftere får betennelser i tannkjøttet og beina som støtter tennene. Man antar at bakteriene fra det betente tannkjøttet kan forflytte seg til hjernen og forårsake betennelse og hjerneskode. Tidligere studier har vist at mennesker med Alzheimers sykdom har mer av slike bakterier i hjernen enn mennesker uten Alzheimers. Fra før har både norske og japanske studier sannsynliggjort at tannhelse har innvirkning i forhold til utvikling av demens. Omtrent 70 000 nordmenn har i dag en demenssykdom, og minst 250 000 pårørende er berørt. I løpet av tre tiår kan antall nordmenn med demens være tredoblet. (UiO - Institutt for klinisk medisin)⁽²⁾

HJERTE- KARSYKDOMMER

Munn og tannhelse har også stor betydning i forhold til hjerte- / karsykdommer. Omkring 400 000 nordmenn lever idag med slik sykdom. Her snakker man om lidelse, sykemeldinger, uførepensjonering... Forskere fra Columbia University undersøkte bakterienivået i munnen til 657 mennesker som ikke hadde hatt slag eller hjerteinfarkt. De målte nivået av tre forskjellige grupper av mikrober, - en gruppe man vet forårsaker periodontitt, en annen gruppe som muligens kan forårsake sykdommen, og en tredje gruppe bakterier som ikke har noen sammenheng med tannlønns sykdom. I tillegg målte de tykkelsen på personenes halspulsårer, - en metode for å påvise åreforkalkning. Resultatet var funn av en klar sammenheng mellom åreforkalkning og den typen bakterier som forårsaker periodontitt. De som hadde et høyere nivå av disse bakteriene,

hadde også mer forkalkning i halspulsåren. Dette gjaldt også når man korrigerer for andre risikofaktorer for hjerte- og karsykdom. En mulig forklaring kan være at de bakteriene som forårsaker periodontitt stimulerer immunsystemet og forårsaker en betennelse som tetter igjen arteriene. (forskning.no) Tannkjøttbetennelser kan både forebygges og behandles! Forskere ved Veteran General sykehus på Taiwan så nærmere på pasientjournaler fra mer enn 100.000 voksne over syv år og noterte seg hvor ofte de besøkte tannlegen eller en tannpleier. De kom fram til at de som besøkte tannlegen regelmessig reduserte risikoen for hjertesykdom med hele 13 prosent! (forskning.no)

Det er avgjørende for god tannhelse at vi gjør det vi kan for å stelle godt med tennene våre. Dette innebærer, ved siden av god munnhygiene, at vi besøker

Skolebarn i Oslo spiser frokost. Foto: Severin Worm-Petersen/Oslo byarkiv

Det første kullet som utdannet seg ved Statens poliklinikk for tandsygdomme i 1893.

Skoletannlege, en gang på 1950-tallet. Foto: Ragnar Johnsen, Byhistorisk samling, Oslo Museum.

tannlegen eller tannpleier en når vi har behov for det. Det er ikke lommeboken og personlig økonomi som skal avgjøre hvem som skal ha råd til å ta vare på tennene og søke hjelp når det trengs!

VI ER I FERD MED Å FÅ ET NYTT KLASSESKILLE

Rapporter fra Statistisk sentralbyrå viser at det er til dels store forskjeller i bruken av tannlegetjenester blant voksne. Personer med høy ut-

danning og høy inntekt går oftere til tannlege, og de har langt mindre udekte behov for tannhelsetjenester enn personer med lavere utdanning og lav inntekt. Om lag 140 000 nordmenn unnlater, av økonomiske årsaker, å gå til tannlegen, til tross for at de har behov for det. Ikke alle har muligheten til å gjøre som de 50 000 nordmennene som årlig, ifølge tall fra Tannlegeforeningen og Synovate/MMI, drar til utlandet for å utføre tannbehandling til en rimeligere pris. Faktum er at vi nå er i ferd med å få et klasse-skille i Norge, mellom de som har råd til tannbehandling og de som ikke har det. Politiske partier har ført tannhelse inn partiprogrammet og satt nye tannhelseordninger på dagsordenen, men vil folketrygd-finansiert tannbehandling bli til mer enn tannløse løfter etter neste stortingsvalg? Det gjenstår å se.

1) <http://no.wikipedia.org> Det offentlige helsevesen i Norge, Aina Schiøtz, Universitetsforlaget 2003
2) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22860988>

PÅ TIDE

Av Snorre Valen, nestleder i SV

Tannhelse er en av de sakene i norsk politikk som kveles av enigheten. Nå må vi snu enigheten til vår fordel, få ut fingeren, og gjøre tennene til en del av kroppen.

Alle norske partier er tilhengere av en tannhelsereform med en eller annen form for dekning av utgifter. Alle partiene i den forrige rød-grønne regjeringen var for, og regjeringspartiene og samar-

MED KJEDELIG ENIGHET

beidspartiene som sitter med makten nå har det i sine program.

SÅ HVORFOR SKJER INGENTING?

Jeg har spurt meg selv: Kan det skyldes nettopp fraværet av uenighet? Om minst ett av partiene hadde vært harde motstandere av å gjøre tannhelse til en universell rettighet, hadde vi kanskje fått flere diskusjoner, flere debatter, saken ville vært mer synlig og lenger fremme i politikernes bevissthet.

Sannheten er jo at ingen har prioritert det, og det må vi alle se i

øyene. Det skjer ikke noe fordi det er dyrt, og alle vet det.

Derfor må tannhelse bli en sak alle enes om. Selv om SV lenge har vært tilhengere av et egenandels-tak på 2 500 kroner for tannleged- utgifter, tror jeg ikke en slik reform kommer av seg selv om vi vinner valget. Ei heller Frp, eller Krf, eller Arbeiderpartiet. Å innføre noe slikt koster flere milliarder kroner, og vi har sett at saken taper i konkurransen mot andre prioriteringer.

Derfor er det på tide at partiene forplikter seg til å bli enige, uansett hvem som vinner, og hvem som blir sittende i regjering. Hvis det er så vanskelig å innføre en tannhelse- reform over natta, hvorfor ikke gjøre det gradvis?

Hva om vi kunne enes om en ti- årig plan for tannhelse? Det første året får du dekket ti prosent av utgiftene over 2500 kroner, året etter tjue prosent, og etter ti år - hele utgiften. På den måten ville de med de største utgiftene fått størst glede av ordningen fra starten av.

Utgiftene kunne vært refundert

etter fastsatte satser, for å hindre store prisforskjeller og eventuell overbehandling. De offentlige tannlegene ville trengt å få tilført ressurser for å være med å ta en større del av tannbehandlingen av voksne. Og samtidig ville en slik enighet satt tannhelse på dags- orden, og hindret mer uforutsig- barhet for mange av gruppene som trenger tannhelsetjenester mest, som f. eks. kronikere.

Om norske politikere greier å bli enige om langtidsplaner for Forsvaret, Nasjonal Transportplan (NTP), ja, selv klimaforlik - må det være mulig å få til et tannhelse- forlik. Det ville betydd et bedre liv for tusenvis av mennesker som i dag ikke tør å gå til tannlegen - ikke av tannlegeskrekk, men fordi de er redde for regningen.

Det første vi i SV vil gjøre etter valget, er derfor å foreslå et tann- helseforlik på Stortinget, der alle må være med. Hvis vi alle greier å legge fra oss prestisjen på gang- en, kan det hende vi endelig får gjort noe med en sak som betyr så mye for så mange av oss - at også tannhelsen skal være en del av velferdsstaten vår. I Norge burde ingen trenge å være redd for å smile.

MUNNHULEN – en del av

Av Morten Wold (FrP),
Storingsrepresentant Helse- og omsorgskomiteen

Fremskrittspartiet mener at munnhulen er en del av kroppen og at tannhelsetjenesten må styrkes gjennom bedre refusjonsordninger.

Tennene er en del av kroppen, og sykdom i munnhulen må derfor ses på som en ordinær diagnose.

Tannlegene må være en integrert del av helsesektorens samhandling og team.

Dette spesielt fordi samhandling er nødvendig både når det gjelder pasientivaretagelse- og sikkerhet, fellesinnsatsen mot livsstilssykdommer og for å sikre pasientenes økonomiske rettigheter.

Så hvorfor står vi fortsatt på stedet hvil – eller gjør vi det?

Alle partier på Stortinget vil styrke tannhelsetilbudet men det har vist seg vanskelig å gjennomføre og utfordrende å finne penger i statsbudsjettet til en ny refusjonsordning gjennom Folketrygden. Det å prioritere er utfordrende, spesielt når man må prioritere bort noe.

Flere ting er likevel på plass. I perioden 2013-2016 har vi økt tannhelsebudsjettet med nærmere 370 millioner kroner – eller 27 prosent. Pasienter med sjeldne medisinske tilstander, uten egne tenner i underkjeven eller med alvorlig munntørrhet – for eksempel på grunn av sykdom, bruk av legemidler eller aldring) -og pasienter med sterkt nedsatt evne til egenomsorg og som har varig sykdom eller varig nedsatt funksjonsevne, er blitt bedre ivare tatt både tannhelsemessig og økonomisk.

Personer som har vært utsatt for tortur eller overgrep, og/eller som har stor angst for tannbehandling, såkalt odontofobi, er gitt et nytt og bedre behandlingstilbud fra team bestående av psykolog og tannlege.

Vi ønsker ikke å stoppe der og har nettopp vedtatt i vårt nye program at vi fortsatt vil bedre refusjonsordningene for sykdomsrelatert tannbehandling, og på sikt redusere kostnadene til egenandeler på lik linje med øvrig helsebehandling.

Tannleger kan avdekke fysiske skader i munn, hode- og halsområdet - og omsorgssvikt som blant annet gir seg utslag i mange hull i tennene. Gjennom sin jobb har de en unik mulighet til å oppdage tegn på overgrep og omsorgssvikt.

Og hvis det oppdages, har tannlegene også meldeplikt til barnevernet i likhet med annet helsepersonell. Rundt 500 bekymringsmeldinger i året kommer fra tannhelsetjenesten til barnevernet.

Gjennom senere tids forskning har vi fått vite mer om overgrep og tannbehandling. Mange barn som har vært utsatt for orale overgrep, opplever det svært traumatisk å åpne munnen når de er hos tannlegen. I slike situasjoner er det spesielt viktig at det på forhånd er etablert en god samhandling mellom tannhelsetjenesten og den øvrige helse- og omsorgstjenesten. Helsedirektoratet arbeider med retningslinjer for den offentlige tannhelsetjenesten for barn og unge, og for helsestasjoner og skolehelsetjenesten, om hvordan man skal melde bekymring til barnevernet. Disse er forventet ferdige i løpet av 2017.

Forebygging av tenner og munnhule er viktig og vi mener at det fortsatt er foreldrenes ansvar å lære barna god munnhygiene, samt at voksne har et individuelt ansvar. Parallelt ønsker vi å opprettholde og videreutvikle satsingen på forebyggende tannhelse, med særlig fokus på unge og på syke eldre.

I dag er det gratis tannbehandling for ungdom opp til 18 år, mens ungdom mellom 19 og

20 som bruker det offentlige helsevesenet, betaler 25 prosent selv. Tannregulering betales av foresatte. Vi ønsker å fjerne egenandel på nødvendig tannregulering til barn.

Tannhelsetjenestetilbudet slik vi kjenner det i dag vil endres når Stortinget skal ta stilling til om det fylkeskommunale tannhelsetilbudet skal overføres kommunene fra 1. januar 2020.

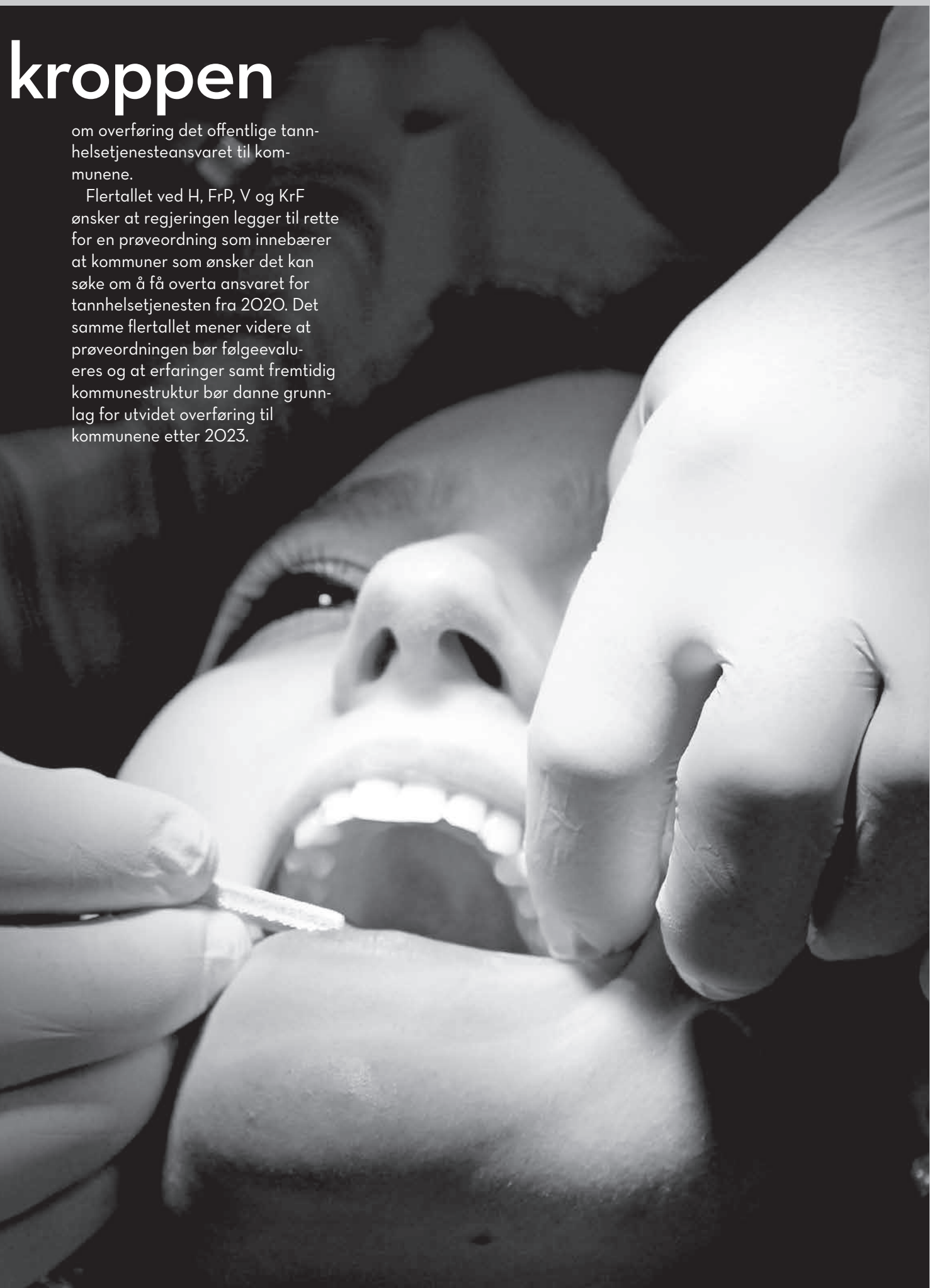
Noe av bakgrunnen er kommunereformen med sammenslåing av småkommuner til større og mer robuste kommuner, samt ønsket om en tettere samhandling mellom tannhelsetjenesten og helse- og omsorgstjenestene. Det er også pekt på at det er viktig å sikre tilstrekkelig informasjon til de gruppene som har krav på å få dekket tannbehandling - og at dette lettere kan følges opp gjennom en kommunal tannlegetjeneste.

Helse- og omsorgskomiteen har nettopp avgitt innstilling i lovsaken

kroppen

om overføring det offentlige tannhelsetjenesteansvaret til kommunene.

Flertallet ved H, FrP, V og KrF ønsker at regjeringen legger til rette for en prøveordning som innebærer at kommuner som ønsker det kan søke om å få overta ansvaret for tannhelsetjenesten fra 2020. Det samme flertallet mener videre at prøveordningen bør følgeevalueres og at erfaringer samt fremtidig kommunestruktur bør danne grunnlag for utvidet overføring til kommunene etter 2023.

EN TANNHELSEPOLITIKK som bidrar til økt livskvalitet og utjevning av sosiale forskjeller

Av Ruth Grung, stortingsrepresentant Ap

Helse er den faktor som påvirker sosial ulikhet mest, og tannhelse er en viktig del av helse. God tannhelse har stor innvirkning på egenopplevd helse, velvære og livskvalitet. Tannhelse betyr mye for selvfølelsen og deltagelse i arbeid, utdanning og sosiale sammenheng. Dårlig tannhelse kan i tillegg være svært smertefull og gjør en mer utsatt for infeksjon og sykdom.

Dagens norske tannhelsemodell har gitt gode resultater. Universelle ordninger og et desentralisert tilbud har gitt stadig bedre tannhelse for barn og unge, samt personer under offentlig omsorg og de med størst behov. Vi har fått økt kunnskap gjennom forskning og tannhelsetjenesten viser seg å være pioner i arbeidet med å rapportere mistanke om omsorgssvikt, med ca. 500 bekymringsmeldinger årlig. Tannhelsetilbudet en av de tjenestene som folk er mest fornøyd med.

Suksessen bygger på kompetent tannhelsefaglig ledelse, store nok faglige enheter, høy kompetanse, bred erfaring og forutsigbar finansiering. Arbeiderpartiet ser derfor ingen grunn til å overføre all offentlig tannhelse til kommunene. Bondevikregjeringen evaluerte dagens ordning i 2005 og konkluderte med at den hadde gitt bedre tannhelse og mer likeverdig tilgang. Det er derfor ubegripelig hvorfor dagens borgerlige regjering vil tilbake til ordninger vi hadde før 1984 med stor ulikhet i tilbud. De vil i tillegg ytterligere svekke kvaliteten med å overføre spesialist-tannhelsen til kommunene.

Selv om tannhelse er en viktig del av helsen, så er det sjelden det

løftes på den politiske agendaen. Til tross for dette har det skjedd en stille revolusjon innen tannhelse. Det er faktisk ett av de områdene som har økt mest på folketrygd-budsjettet. En tredobling på ti år. Gradvis har tilbudet til de med størst behov blitt innfaset i offentlig støtteordninger. I dag mottar om lag 1/4 av befolkningen tannhelsetjenester fra det offentlige.

Siste befolkningsundersøkelse om tannbehandling ble utført i 2013. 81 % av de mellom 20 og 40 hadde vært hos tannlege de to siste år. Tall fra 2008 viste at bare 54 % av de mellom 21 og 24 år hadde vært hos tannlegen. Undersøkelsen viste også at lav inntekt er den faktor som påvirker mest om folk oppsøker tannlege.

Arbeiderpartiet har vedtatt at tannhelse skal komme inn under de samme økonomiske ordningene som helsetilbudet forøvrig. Det har ikke vært mulig å prioritere så store beløp på statsbudsjettet. Det mest realistiske er å prioritere nye grupper. Jeg mener at følgende satsingsområder bør prioriteres:

- Ta vare på det gode tannhelsearbeidet i barndommen over etableringskneiken og utvide ordningen med 50 % refusjon utover 20 år.
- Bedre tannhelsetilbudet til sårbare mennesker som tunge ruspasienter, psykiatri og innsatte som er blant de sykeste og med lav evne til å prioritere egen helse. Fylkeskommuner har ofte ulik praksis på oppfølging i institusjon og for å gi likeverdige tilbud uavhengig av bosted og videreføre tannbehandling under rehabilitering, så bør tannhelsetilbudet

for denne målgruppen finansieres over folketrygden.

- Se på gode løsninger for personer med ekstraordinære høye tannhelseutgifter. Sverige har en slik ordning med prosentvis offentlig støtte etter statlige satser. 140 000 mennesker har i dag ikke råd til å betale tannlegetegningene sine og Norge kommer dårligere ut enn våre naboland.
- Prioritere forebyggende og helsefremmende tannhelsearbeid. Vi må utvikle ordninger og økonomiske incentiver som støtter mer forebygging og ikke bare behandling. Tannpleiere har kompetanse i forebyggende innsats, opplæring eget munntell, diagnostikk og behandling av peridontitt og bør brukes mer systematisk.
- Overbehandling er et større problem i tannbehandling enn underbehandling. Dagens system med private tannleger for voksne gjør det vanskelig å fastslå hva som er forsvarlig praksis og anslag på overbehandling. Det er også vanskelig å tallfeste antall nordmenn som reiser til utlandet for tannbehandling. Tiltak for å redusere overbehandling vil bidra til å sette inn mer ressurser der det gir god effekt.

Arbeiderpartiet er opptatt av et godt offentlig tannhelsetilbud med ansvar for barn, eldre, mennesker på institusjon og utsatte grupper. Det har vært et bevisst valg å prioritere barn og de mest utsatte og sårbare. Men vi har et mål om ytterligere utjevning av de sosiale utfordringene.

TANNPLEIE OG MUNNHELSE

Av Atle Lerøy, Fagforbundets Sentrale Pensjonistutvalg

Jeg var så heldig å få delta på seminaret om Tannhelse på Stortinget 23. mars 2017.

Dette var et seminar som var kommet i stand etter initiativ av Fagforbundet Ung, pensjonister og uføre i Fagforbundet og alle tilsluttende organisasjoner, inkl. Pensjonistforbundet.

Det ble også avholdt en aksjonsperiode om Tannhelse i uke 12 og 13/2017 (20. mars-2. april).

Nær 150.000 nordmenn vil i år la være å gå til tannlege for nødvendige besøk, fordi de ikke har råd.

Nå er det ikke bare selve tennene som er utfordringen, men for mange grupper, som f.eks. rusmisbrukere, minoritetspersoner/innvandrergupper og kronisk syke som bruker faste medisiner, gjør at vi kan snakke om munnhelse.

Tannhelsen må inn under egenandelsordningen, som en naturlig del av egenandelssystemet for resten av kroppen!

Det er godt mulig at en må øke egenandelsgrensen, men dette vil være et lite moment i forhold til det å ikke å kunne oppsøke tannlege.

I våre skandinaviske naboland har en kommet et godt stykke videre enn i Norge, når det gjelder supsidiering – delvis dekning av tannhelsebehandling.

Det er klart at en total utviding av tannhelsetjenesten vil koste mange penger, beregnet til ca. 10 milliarder kroner.

Det finnes likevel flere måter å kunne finansiere dette på. I en undersøkelse av 1000 personer gjort for ca. 1 år siden av firma Sentio, svarte 8 av 10 at de var villige til å betale mer skatt for å få et bedre tannhelsetilbud. Hele 86% ønsket en tannhelsereform

som ble lagt inn under egenandels-systemet.

I seminaret på Stortinget var det politikere med fra 3 forskjellige partier. Alle var positive til å få en bedre tannhelse, men det er lite å se igjen i de politiske partiprogrammene.

Tilnærming til tannhelseutfordringene var også forskjellige;

- Bygge opp en total tannhelsetjeneste over 10 år, med ca. 1 milliard kr. pr. år
- Bygge først ut tannhelsen for svake grupper i samfunnet, som trenger det mer enn andre; rusmisbrukere, kronisk syke, psykisk syke m.fl.
- Bygge først ut bedre tannhelse for yngre mennesker og eldre mennesker, og så øke på litt etter hvert.

Forebygging; d.v.s. levevilkår, god ernæring/matvaner og foreldre som gode rollemodeller er viktig.

Som medlem av Det Sentrale Pensjonistutvalget er jeg selvfølgelig spesielt opptatt av at gruppen eldre og uføre må få en tannhelseordning som de har råd til.

Det er uforsvarlig og uakseptabelt at så mange av disse faller utenfor en god tannpleiebehandling og munnhelse p.g.a. dårlig økonomi!

Velferdstinget (VT) er Gjøvik-, Ålesund- og Trondheimsstudentenes øverste tillitsvalgte angående studentvelferdsspørsmål. Vi består av studenter fra utdanningsinstitusjonene i Gjøvik, Ålesund og Trondheim som er tilknyttet Studentsamskipnaden. Vårt mandat er å ivareta og bedre velferdstilbudet for studentene.

STUDENTER – TANNHELSE

Av **Ida Medina Jodanovic**, Leder av Velferdstinget i Gjøvik, Ålesund og Trondheim

Velferdstinget er det høyeste valgte velferdspolitiske tillitsorganet i Gjøvik, Ålesund og Trondheim. Vår hovedoppgave er å representere studentene i nevnte byer, og tale deres sak både på lokalt og nasjonalt nivå. Derfor setter vi stor pris på muligheten til å kunne dele våre tanker om studenter og tannhelse med dere i dette leserinnlegget.

I en ideell verden hadde **studiestøtten** vært dobbelt så høy, og utgiftene halvert. Velferdsstaten hadde vært såpass stødig at alt av tann- og helseutgifter hadde vært dekt av den skatten vi betaler, og alle hadde vært lykkelige med ekstraordinær god helse. Men dette er ikke en ideell verden. Studiestøtten er så lav at studenter så vidt klarer å betale husleien med penger til overs til mat.

Selv om dette ikke er en ideell verden, er vi såpass privilegerte i Norge at velferdsstaten vår sørger for at du maksimalt betaler en sum på 2185 kroner hos fastlegen, før du får frikort ut kalenderåret. Dette er en av de største styrkene i den norske velferdsstaten, og til inspirasjon for en hel verden. De fleste land kan bare drømme om en slik mulighet.

Der Norge stiller svakt derimot er på tannhelse, da folkehelsestrygden ikke omfatter tannhelse. Sammenlignet med andre europeiske land, må en nordmann ut med vanvittige summer for å dekke sine tannhelseutgifter. Muligheten for at man etter fylte 20 år brått får en uforutsett tannlegeregning på 30 000 kr er høyst reell, uten at det eksisterer noen form for egenandel, eller støtte for å betale den.

Mottar du støtte gjennom **Lånekassen**, har du ingen krav på statlig økonomisk støtte utover dette, og du kan derfor ikke søke støtte fra NAV til å betale regningen. En student med om lag totusen kroner igjen etter alle regninger er betalt har beklageligvis ikke råd til å ta vare på tannhelsen, noe som ofte fører til at det går flere år før en drar på tannhelsesjekk.

Vi har opplevd ved flere anledninger at studenter har kommet med tannlegeregninger på flere titallstusener kroner, som har måttet slutte på studiene grunnet dette. Som en konsekvens av dette har Velferdstinget tatt saken i egne hender, og opprettet tannhelserefusjon. Dette er en ordning hvor alle studenter kan søke om å få refundert regninger, hvor de kan få opptil 50 000 kr tilbake.

I et land som Norge, er det overraskende og leit at studenter selv må betale for å ha muligheten til å ha god tannhelse. Vi stiller oss spørrende til hvorfor i verdens beste land, blir ikke munn regnet med som en del av kroppen og ens somatiske helse?

Flere partier har uttrykt at å innføre tannhelse under HELFOs egenandelstak er den riktige veien å gå, nå er det høyst på tide at staten gjør ord om til handling.

MANGE PENGER Å på forebyggende tannbehandling

**Av Rolf Solvang,
Fattignettverket Norge**

Mitt navn er Rolf Solvang og jeg representerer Fattignettverket Norge (FnN) som er et nettverk av organisasjoner som arbeider mot fattigdom i Norge. Vi har opplevd at mange av våre folk sliter med dårlige tenner og langvarig tannverk og at de ikke ser noen mulighet for at tannverken skal gå over fordi de ikke har råd til tannbehandling i dagens Norge. FnN har derfor støttet Fagforbundet Ung sin kampanje om tannhelse for alle. Vi hadde innledning og debatt med Christina Beck Jørgensen på vårt medlemsmøte nylig og vi har deltatt i en demonstrasjon foran Stortinget, og vi vil være fast tilsluttet kampanjen og stiller gjerne en representant til arbeidsutvalget. Vi er derfor glade for å få lov til å delta på dette Seminaret om tannhelse på Stortinget, og glade for at det er arrangert i samarbeid med Snorre Valen fra Sosialistisk Venstreparti og at flere partier stiller i debatten.

FnN er imidlertid skuffet over at Snorre Valen ikke forteller oss at SV støtter kravet umiddelbart, men vil

gå inn for en ti års opptrappingsplan, fordi Stortinget "umulig" kan finne penger til dette på kort tid. Våre folk skal altså tortureres av tannverk i ti nye år og det er ingen utsikter til rask bedring av den skammelige situasjonen. Vi er også skuffet over at de andre partiene ikke fremmer denne viktige saken for oss, spesielt ille er det for Arbeiderpartiet som i vår har fått svært mange innspill fra sine medlemmer om tannhelse til sitt programarbeid.

Fattighuset i Oslo, som er en av våre medlemsorganisasjoner, har i enkelte tilfeller støttet økonomisk opp om sine medlemmer som har hatt stort behov for tannbehandling. Fattighuset som selv sliter økonomisk, har funnet penger til dette og det setter Stortingets såkalte "pengemangel" i et grellt lys. Det er våre Stortingspolitikere det står på og de ser ut til enstemmig å gå inn for fortsatt tannverkstortur for de fleste fattige i Norge. Det er blant sosialhjelpsmottakere at fattigdommen rammer verst i det rike Norge og det er et paradoks at Stortinget fortsetter å holde veiledende

sosialhjelpssatser på under to tredjedeler av det Statens Institutt for Forbruksforskning (SIFO) i sin standardbudsjettforskning regner som minste mulige nivå for å leve et anstendig liv i Norge. Det er derfor de fattige det går mest utover når det er opp til den enkelte selv å dekke enorme tannlegeregninger, og er det noe som er sikkert så er det at disse utgiftene stiger kraftig ettersom tiden går og tannhelsen forringes.

Fattignettverket har også medlemmer som arbeider for rettighetene og rehabiliteringen av mennesker som har vært i fengsel, i psykiatrien eller i rusbehandling. Enkelte av

SPARE

disse menneskene kan få dekket utgifter til tannbehandling, men det hjelper ikke de mange som hverken har problemer med rus, psykiatri eller kriminalitet. Det kan heller

ikke være sunt for samfunnet at disse menneskene må skaffe seg større problemer for å få hjelp med tannverk eller manglende tenner. Tvert i mot har vi sett mange eksempler på at disse problemer oppstår på grunn av manglende tannbehandling, på samme måte som vi nettopp hørte at dårlig munnhelse kan føre til mange somatiske sykdommer som koster helsevesenet og samfunnet dyrt.

Det er spesielt bekymringsverdige at mange som lider av permanent tannverk og tannråte prøver seg fram med selvmedisinering. Det er ingen forskjell på den lindrende effekten som tannlegene gir gjennom bedøvelse med Lidokain og den lindrende effekten man får ved å skaffe Kokain på det illegale markedet for så å stappe det inn i hullene i tennene. Tannverk

kan føre til søvnløshet og det problemet kan løses ved å kjøpe hasj på det illegale markedet. Og alle vet at Heroin er mere smertestillende enn Morfin og at terskelen for å utvikle avhengighet og narkomani er svært lav. I tillegg finnes det et hav av skumle piller og legemidler som kan misbrukes på samme måte og med samme resultat. Det er klart billigere å behandle tannhelseproblemer enn å behandle rus og psykiatriproblemer som ofte oppstår ved permanent tannverk og dårlig ånde og selvbilde.

Dette er gode grunner til at Fattignettverket støtter "Tannhelse for alle"-aksjonen og vi trygler politikerne om å forstå at det er mange penger å spare på forebyggende tannbehandling, at tennene er en del av kroppen og at tannlegutgifter er helseutgifter som må løses ved ordinær helsehjelp med ordinære egenandeler. I rike Norge som i så mange andre land. FnN vil fortsette å kjempe for tannbehandling for alle.

Mine tenner kostet 25 000 kr da jeg jobbet deltid og tok opp fag fra videregående

Av Siri Fredrikke Amundsen

Da jeg brakk en arm, ble det dekket av egenandelsordningen. Da jeg fikk svineinfluensa og lungebetennelse, ble det dekket av staten. Jeg kunne holdt på i det uendelige, men det stopper når det kommer tennene mine, da må jeg betale selv.

Min historie er ikke unik. Jeg har alltid hatt god tannhygiene. hver år gikk jeg til tannlegen frem til jeg var 17 år. Det var da jeg var 17 år jeg sluttet med tannlegebesøk. Årsaken var en litt vrang visdomstann, mere skulle det ikke til før tannlegeskrekken hadde satt sine dype spor i meg. Jeg bestemte meg for at jeg aldri skulle sette meg i en tannlegestol igjen, så lenge jeg måtte betale det selv.

Men så kommer sommeren 2012, jeg var 22 år. Satt på jobb, tok en Doc, beit på den. Da jeg hørte et knas. Det var ikke Docen som knakk men visdomstanna mi. Vondt var det også. Smerten var ikke det verste, det verste var frykten for tannlegen. Jeg hadde ikke hatt noen kontroll siden jeg var 17 år; jeg hørte boret i hodet, og pengene jeg ikke hadde bare trille ut av lommeboka.

Da jeg kom på tannlegevakta satt jeg stille og redd ute på venterommet. Jeg ble ropt opp. Inne hos tannlegen møtte jeg en forståelsesfull tannlege, han fikk meg til å slappe av. Jeg hadde 2 valg: det første var at tannen kunne repareres, eller den billige varianten trekkes ut. Jeg valgte den billige, det var tross alt bare en visdomstann. Tannen var ute, regningen var betalt. Her ville jeg avslutte det. Fornuften sa at dette kommer til å koste.

Sommerferien var over, men resten av tennene var der fortsatt. Høsten kom, det var på tide og ringe en tannlege for å få "litt orden" i kjeften min igjen. Min far ringte og bestilte tannlegetime til meg, det eneste jeg hadde å gjøre var og møte opp hos tannlegen, og selvfølgelig betale regningen. Jeg håpet inderlig tannlegen skulle si at alt så fint ut, men innerst inne viste jeg selv at tennene mine ikke var så fine. Tennene mine så fine ut, derimot viste det seg at jeg hadde en hel del hull mellom tennene, som selvfølgelig måtte gjøres noe med.

Jeg husker ikke lenger hvor mange ganger jeg var hos tannlegen den høsten. Jeg har størst sannsynlig fortrengt det. Jeg husker bare at det var mange ganger. Regningen kom på ca. 25 000kr. Dette er veldig mye penger. I 2012 jobbet jeg deltid, og tok opp fag fra videregående. Hadde ikke jeg hatt muligheten til å få litt hjelp hjemmefra, hadde det aldri kunne fikset tennene mine. Jeg var heldig, jeg hadde foreldre som hadde muligheten til å hjelpe meg. Men det er det mange andre som ikke har.

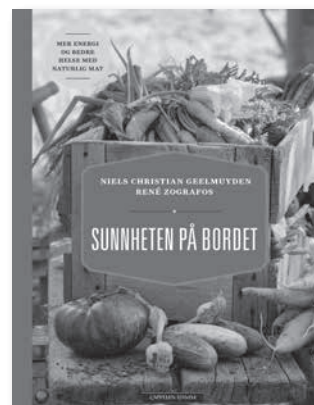
Det er viktig å få tannhelse inn i egenandelsordningen. Tenner er den del av min helse, tennene påvirker hvordan kroppen min har det. Ikke alle er like heldige som jeg var, med hjelp hjemmefra. Slik det er i dag, er det flere som ikke har råd til å gå til tannlegen. Jeg ønsker at alle rundt meg skal få denne hjelpa, og det tidlig. Jo lenger man venter med behandling, jo dyrere og vondere blir det. Norge bruker masse penger på sykdommer og plager, på problemer som startet som et tannhelseproblem. Det vil være mye billigere å betale det tidlig, ved forebygging isteden for å risikere at personer vil stå utenfor arbeidslivet mange år, må ha dyre operasjoner, psykolog og andre store utgifter som er dekket av egenandelsordningen. Vi lever i et av verdens rikeste land, og vi bør ta oss råd til å gi alle en god helse og et fint smil. Der er på tide at vi gjør det nå.

Sølv til "Sunnheten på bordet" i kokebok-VM i Beijing

Det er matblogger og fotograf René Zografos, som i samarbeid med Niels Chr. Geelmuyden, har valgt ut rettene. Sistnevnte er kjent for mange som forfatter av bøkene "Sannheten på bordet" og "Sannheten i glasset".

"Sunnheten på bordet" presenterer oppskrifter som gjør det enkelt å spise naturlig mat lagd fra bunnen av: frokost, lunsj, middag, kaker, desserter og drikke, alt laget av rene, naturlige og, for det meste, økologiske råvarer. I tillegg til at rettene er sunne, er de valgt ut med tanke på god dyrevelferd og et bærekraftig landbruk.

Nå er boken altså kåret til verdens nest beste kokebok. Vi gratulerer!

TANNLEGE
Erik Barman

Stallgata 15, 5701 Voss
Telefon: 56 52 00 20

TANNLEGE
Anthony Nordbø

Fritjov Nansensv. 48, 4019 Stavanger
Telefon: 51 58 02 77 Faks: 51 88 05 85

TANNLEGE
Hermansen AS

*Pål Hermansen, Hilde Hermansen,
Akemi Muto Vigen*

Helgesensgt. 21, 0553 Oslo
Telefon: 22 37 88 76 Faks: 22 37 10 21

Bergstien Tannlegesenter AS – 32 83 80 00
Bergstien 64, 3016 Drammen

Frogner Tannklinikk

TANNLEGE

Stein E. Andreassen

Tidemands gate 2, 0266 Oslo
Telefon: 22 43 08 17

*Tannlegene: Anne Kristin Treider,
Tori Helene Lundeby, Mie Kristine Midtgarden
og Cecilie Aas*

Vi har økt vår kapasitet
og kan ta imot nye pasienter.
Solbråtanveien 10, 1410 Kolbotn
Telefon: 66 80 11 44 Faks: 66 80 54 51

TANNLEGE

Opitz Tannhelsesenter

Smålonane 2, 5353 Straume
Telefon: 56 33 57 50 Faks: 56 33 57 51
Timebest. 08.00 – 16.00

STØTT VÅRT VIKTIGE ARBEID

Forbundet Tenner og Helse er en pasientorganisasjon med helhetlig fokus på helse. FTH er tilknyttet Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO.

FTH har sitt utspring fra Tannskadeforbundet i Vestfold – stiftet i 1983. I 1990 ble Oslo – gruppen og Hedmark Amalgamskadeforening slått sammen med Tannskadeforbundet – i 1995 ble foreningens navn endret til Forbundet Tenner og Helse.

I 28 år, fra opprettelsen av forbundet og fram til all bruk av amalgam som tannfyllingsmateriale ble totalforbudt i Norge i 2011, arbeidet FTH kontinuerlig med påvirkning av ansvarlige myndigheter for innføringen av et forbud mot amalgam. Arbeidet vårt fortsetter også etter at forbudet ble en realitet. Fokus er blant annet rettet mot arbeidet for å få på plass et adekvat behandlingstilbud til mennesker som er skadet av amalgamfyllingene sine. FTH driver også utstrakt informasjonsvirksomhet, og gir råd og veiledning til mennesker som søker vår hjelp. I tillegg arbeider vi aktivt for at utgifter til tannbehandling skal inkluderes i egenandelsordningen, på samme måte som annen legebekostelse.

Medlemsskap hovedmedlem koster 275,- kroner pr år, og inkluderer 4 utgaver av vårt medlemsblad Tenner & helse. Husstandsmedlem koster 100,- kroner pr år.

STØTT VÅRT VIKTIGE ARBEID – BLI MEDLEM!

LO GÅR INN FOR GRATIS TANNHELSETJENESTER

Tekst og foto: Martine Grymyr, Fagforbundet Ung

LO omfatter 25 fagforbund og 910 000 medlemmer. LO-kongressen gikk inn for å jobbe for gratis tannhelse.

Fire delegater fra Fagforbundet Ung deltok på LO-kongressen 8.-12. mai. Endelig kan de feire et stort framskritt i tannhelseaksjonen, for tannhelse inn under egenandels-

ordninga. I LOs nye handlingsprogram går nemlig organisasjonen inn for å jobbe for å gjøre tannhelsetjenester gratis eller likestilt med andre helsetjenester under egenandelsordningen.

TANNHELSE ER VIKTIG: Under LOs medlemsdebatt tidligere i år kom det fram at en stor andel av medlemmene mener tannhelse er en viktig sak. "Det er veldig bra at LO, med over 900 000 medlem-

mer, nå har rettet søkelyset på tannhelse gjennom medlemsdebatten. At til og med Gerd Kristiansen i sin tale til kongressen tok til ordet for at vi må begynne å gjøre noe, viser at vi nå har kommet skritt nærmere å tette det siste hullet i velferdsstaten", sier Mats Monsen, nestleder av Fagforbundet Ung.

Les mer på ung.fagforbundet.no

**TANNBEHANDLING
MED OMSORG**

ALLMENNPRAKSIS TANNREGULERING

- Amalgamsanering
- Hvit regulering
- Tannlegeskrekk
- Funksjonell regulering

Ring 22 830 830

Eller: info@stemlandklinikken.no

VELKOMMEN!

www.stemlandklinikken.no

Stortingsgata 28 (vis á vis Nationaltheateret st), Oslo.

Kvikksølv er en nervegift som rammer sentralnervesystemet, og som settes i sammenheng med blant annet Alzheimers sykdom, Multippel sklerose, Parkinsons sykdom og hjerte- karsykdommer. I følge den svenske legen Bo Nilsson, som er en foregangsmann i arbeidet mot bruken av amalgam som tannfyllingsmateriale, kan kvikksølvforgiftning gi minst 150 ulike symptomer.

- 20 tonn giftig kvikksølv er lagret i norske tenner

AV ANITA A SÆLE,
REDAKSJONEN@IDAG.NO

■ - Det er kjent at amalgamfyllinger i tennene lekker kvikksølv, og er årsak til mange helseproblemer, sier Kåre Solberg.

Solberg har vært medlem i Forbundet Tenner og Helse siden 1995. De siste årene har han sittet i sentralstyret. Han har engasjert seg i amalgamsaken helt siden han forstod hva som var årsaken til egne helseproblemer.

- Dentalt amalgam er en legering mellom sølv, tinn, kobber, sink og 50% kvikksølv. Denne legeringen er ikke stabil, noe som medfører kronisk frigjøring av kvikksølv. Kvikksølv damp fra fyllingene trekker inn i blodbanene i munn og svelg, og kan skape problemer i hode, hjerne, bihuler og andre deler av kroppen, forklarer Solberg.

- Forbundet Tenner og Helse er en liten organisasjon med bare 720 medlemmer. Men de vant en stor seier den 01. januar 2008. Da ble det innført innført forbud mot bruk av kvikksølv i Norge. Dette innbefattet også et forbud mot amalgam som tannfyllingsmateriale. I en overgangsperiode fantes enkelte unntak, men siden 1. januar 2011 har forbudet vært totalt.

- Dette er vi svært godt fornøyd med, sier Solberg og legger til:

- Men vårt viktige arbeid fortsetter. Fremdeles ligger omkring 20 tonn kvikksølv lagret i norske tenner, og fremdeles mangler vi et godt tilbud til alle de som er blitt syke på grunn av tannfyllingene sine. Mange har vært syke i lang tid, og noen er til og med blitt allergisk mot kvikksølv. For disse menneskene vil helbredelsesprosessen kunne ta lang tid.

LOVFORBUD: Stortinget har vedtatt lovforslag mot amalgam. Men fremdeles er det mye som gjennstår for mennesker med amalgamforgiftning får den hjelp de trenger.

BILDE: Kåre Solberg foran Stortinget. (Privat.)

FAKTA

Forbundet Tenner og Helse er en ideell pasientorganisasjon som skal arbeide for:

- ✓ En bedre og giftfri tannbehandling
- ✓ At de personer som blir skadet av tannlegebehandling skal ha rett til rehabilitering
- ✓ At tannbehandling kommer inn under egenandelsordningen på lik linje med legebehandling.

Fanesaker:

- ✓ Amalgamforbud
- ✓ At det alltid skal benyttes beskyttelsesutstyr ved utboring av Amalgamfyllinger
- ✓ Diagnose og behandlingstilbud
- ✓ Egenandelsordning for tannbehandling

- Kvikksølv lagres i fettvev og har en halveringstid på 40 år i menneskekroppen. Det er den dystre sannhet, forteller Solberg.

- Alle som skal skifte ut amalgamfyllingene sine bør bruke en tannlege som har tilstrekkelig beskyttelsesutstyr. Dette er svært viktig for kvikksølvet er svært giftig, fortsetter Solberg og legger til:

- FTH anbefaler også støttebehandling med vitaminer og mineraler. Det går også an å påskynde «avgiftningen». Trenger du råd, så ta gjerne kontakt, inviterer Kåre Solberg.

Pressemelding:

VAKSINER

På vegne av aksjonsgruppen Fri Helse Informasjon, inspirert av en av mine stamfedre, Martin Luther, og til minne om min mor, Helga Luther, har jeg levert 95 spørsmål til Norges Folkehelse Institutt.

Jeg har stilt flere av disse spørsmål før via avisinnlegg, paneldebatter og i legejournal som diskusjon med direktør John-Arne Røttingen fra FHI, uten å få gode svar. Vi håper at denne aksjonen vil nå fram til helsemyndighetene og tvinge fram en åpen diskusjon om nytten og risikoen med dagens vaksiner.

Aksjonsgruppen FHI består av en gruppe foreldre og andre som vil slåss for menneskeretter, som fritt ord og fritt helsevalg. Grunnet mye netthets og mobbing av personer som stiller spørsmål om nytten og sikkerheten rundt vaksiner, noe som støttes av medier og myndigheter, er det dessverre nødvendig at medlemmene forblir anonyme.

Aksjonsgruppen FHI vil jobbe for at helseinformasjon blir fri for alle og ikke lenger sensurert, både når det gjelder negative studier på den kjemiske medisinen og positive studier på naturlig medisin.

AKSJONSGRUPPEN FRI HELSE INFORMASJON ER:

- for ærlig vitenskap,
- mot manipulerte studier.
- for helse, og våre barn,
- mot sykdommer, forårsaket av legemiddelindustrien.
- for et nytt helsevesen, som tjener befolkningen og ikke industrien.
- for fri informasjon vedrørende positive effekter av ikke kjemiske medisiner og bivirkninger av alle typer medisiner/vaksiner,
- mot helsesensur.

AKSJONSGRUPPEN FHI ER IKKE MOT VAKSINER:

Vi ønsker effektive og trygge vaksiner.

Vi etterlyser 1 (en) ærlig studie, som sammenligner helsa over flere år mellom vaksinerte og uvaksinerte og 1 (en) studie som beviser at vaksiner er effektiv.

Vi ønsker et tilbud av vaksiner til de som ønsker å vaksinere seg, under forutsetning at de 1. betaler vaksinen og utgifter etter eventuelle skader selv, istedenfor å belaste skattebetalerne og 2. at de som har tatt en vaksine med levende virus, må bære et synlig merke om at de er smittefarlig i minst to uker.

Dagen, den 29.4., ble valgt, fordi den markerer den siste dagen på den av vaksineindustrien sponsete «immunization week», som skal promotere vaksiner.

For anledningen har vi omdøpt uken til «vaccine injury awareness week».

Vis oss vitenskapen og stopp helsesensuren!

For FHI,

Oslo, den 29. april 2017

Heiko Santelmann, pensjonert lege

P. S.: Innspill vedr.

Folkehelseinstituttet som det kanskje bør stilles spørsmål ved:

Hvorfor gjelder ikke offentlighetsloven for FHI? Journalister/menigmann kan etter det jeg forstå ikke be om innsyn i dokumenter, postjournal eller regnskap/fakturaer/årsoppgjør, drift og donasjoner etc slik man kan be om innsyn i all annen offentlig virksomhet. Dette hindrer jo kontroll og åpenhet i den faktiske virksomheten til FHI.

Det i seg selv syns jeg er mistenkelig og stikk i strid med god forvaltningsskikk. Og man kan virkelig spørre HVORFOR? (spørsmål fra en mor som har 2 vaksineskadde barn)

Staten ved Pasientskadenemnda ble frifunnet – EN TANNLEGE-SKANDALE?

Ved Helene Freilem Klingberg

I des.nr.2016 hadde vi en artikkel om «Kostbar tannbehandling med mange plager». Det dreide seg om 58 år gamle Johan Kristoffer Anthi fra Hareid som har vært uføretrygdet fra 1995. Saken hans var oppe i Tingretten i vår der Anthi saksøkte Staten ved Pasientskadenemnda. Tingretten avsa dom 24. mars der Pasientskadenemnda ble frifunnet og Anthi dømt til å betale saksomkostninger på 64.400 kroner. Dessuten har han fått en regning fra sakkyndige på 40.458 kroner. Det kommer også et ankegebyr fra domstoladministrasjonen på 25.200.

I domsbegrunnelsen står det bl.a.: For rettens vurdering er det av vesentlig betydning at ingen av fagpersonene som utredet Anthis

smarter etter behandlingene i 2012 kunne påvise noen klar odontogen årsak til hans beskrevne smerteplager, til tross for at han var til et stort antall ulikeartede undersøkelser over et tidsrom på mer enn 4 år. Retten viser også til sakkyndig vitne Espelands forklaring om at Anthis beskrevne smerter ikke er typiske smerter etter en tannbehandling, og at en eventuell betennelse ville vist på de mange røntgenbildene eller CT-scannene som ble utført i tiden etter behandlingene. Retten vil bemerke at den ikke betviler at Anthi faktisk har opplevd de smertene han har beskrevet. Årsaken til dette kan imidlertid være sammensatt. Fagpersoner har vurdert både nevropati, muskelmialgi, kjeveleddproblem som følge av tidligere kjevebrudd og en mulig

kobling til psykisk sykdom som mulige årsaker.

Anthi har fått delvis medhold hos Sunnmøre klagenemd for tannleger. Han har påanket dommen i sin helhet på grunn av feil ved bevisbedømmelsen. Han viser til følgende feil: «Retten har vurdert bevisene feil når retten har kommet til at det ikke er sannsynlighetsovervekt for at den behandling som jeg fikk hos Skansen og Appolonia tannklinikker i Ålesund i februar og november 2012 er nødvendig årsak til mine etterfølgende store smerteplager.

Retten har vurdert bevisene feil når det legges til grunn at jeg hadde smerter og problemer med tennene allerede fra juni 2011. Retten har vurdert bevisene feil når det er lagt til grunn at helseplagene som jeg hadde før ovennevnte tannbehandling i 2012 hadde noen sammenheng med de smertene jeg fikk etter tannbehandlingen, og at mine tidligere helseplager delvis sammenfaller med de smertene som jeg har anført av tannbehandlingene i 2012. Ved rettens bevisvurdering er det også feilaktig lagt for stor vekt på det opplyste i fremlagte journaler fra tannlegene.

”Det forelegger svikt ved den behandlingen som jeg fikk i 2012 både hos Skansen tannklinikk og Appolonia tannklinikk i Ålesund. Det er sannsynliggjort nødvendig årsakssammenheng mellom svikt ved nevnte behandlinger og mine etterfølgende betydelige smerteplager. I tiden før tannlegebehandlingene hos Skansen og Appolonia i 2012 hadde jeg aldri slike plager som jeg fikk etter disse behandlingene.

”Med bistand fra Forbundet Tenner og Helse arbeider jeg med å forsøke å finne en ny sakkyndig som kan møte som vitne for Lagmannsretten. Dette er ennå ikke avklart, og jeg vil først på et senere tidspunkt kunne oppgi hvem dette blir.”

NÅ - IGJEN

Av Marit Grendstad

Jeg kommer liksom aldri utenom dette Nå-et. Igjen og igjen så dukker det opp. Og så skjønner jeg det - igjen. Vi har faktisk bare "Nå". Det er akkurat nå vi lever. Fortiden er fortid, framtid er framtid, men det er NÅ vi skaper den.

Eckhart Tolle har skrevet en hel bok om det, som kan anbefales; "Det er nå du lever". Fritt oversatt fra engelsk finner vi: "Erkjenn dypt i deg at øyeblikket akkurat nå er alt du har. Gjør NÅ til ditt primære fokus i livet".

Jeg er en mester i å bekymre meg og stresse hodet mitt med ting jeg ikke kan gjøre noe med, akkurat nå. Jeg må bare innrømme det, det er en av mine utfordringer. Det er jo "himla dumt" som vi sier her på Sørlandet. Misbruk av min egen energi. Det er i nået jeg skaper, og da greier jeg altså å skape noe så dumt som bekymringer. I neste nå er det ikke der, om jeg ikke skaper det samme igjen. Det jeg gjør og tenker nå, har ringvirkninger.

Forsøk å kaste en stein i vannet. I det øyeblikket den når overflaten, dannes ringvirkninger, og de fortsetter utover og utover. Jo større stein, jo større ringvirkninger. Det er helt umulig å kaste en stein som skal treffe vannflaten om 10 dager, eller som skulle ha truffet den for 10 dager siden. Dette er for meg et bilde, på kraften i nået. Det vi gjør, det vi tenker, har en enorm virkning utover oss selv. Hvis vi kunne se effekten av en tanke vi har, eller en handling vi gjør, - så ville vi fått bakoversveis. Et smil er sterkt og godt! En latter løsner på stive muskler og låste situasjoner. Uansett hvor vanskelig vi har det, og hvor mange utfordringer vi har i vår verden, ta tilbake latteren og smilet og gleden, og la den påvirke en utfordrende situasjon. Når himmelen er dekket av et lag med tjukk grå masse, så må jeg gå til fuglene. De synger uansett. Blomstene folder seg ut i skjønnhet og fargeprakt. Likevel. Å være sammen med små barn, er medisin. Det går ikke an å være bekymret når man ser på et barn som smiler og ler. Min påstand, men likevel, det er vanskelig å være tung og trist i hyggelig selskap.

Sommeren står for døren, hva med litt "steinkasting" for å minne oss selv på hvem vi er, og hvilken effekt vi har på våre omgivelser.

Marit Grendstad har fokus på hvor viktig det er å kunne hente energi fra sine omgivelser, men like fullt ha fokus på helheten og det gode samspillet mellom deg og dine omgivelser – det å kunne Leve I Medvind – som hun kaller det. (www.leveimedvind.no).

Sentralstyret 2016

Leder

Dag Einar Liland
Totlandsvegen 365
5226 Nesttun
Tlf 950 38 029 / 55 10 29 28

Nestleder

Åse Kjelby
Nesjane 28, 5986 Hosteland
Tlf 99 60 96 94

Sekretær

Helene Freilem Klingberg
Thurmannsgt. 10 B
0461 Oslo
Tlf 22 87 09 28 / 99 58 09 25

Kasserer

John Andreas Pandur
Tårnebyvn 105
2013 Skjetten
Tlf 480 58 655 / 63 84 03 08

Styremedlem

Kåre Solberg
Moldkvile, 5282 Lonevåg
Tlf 56 39 21 84

Varamedlemmer til sentralstyret

1. Toril Sonja Gravdal
2. Olga Eliassen
3. Oddny Torbjørg Trædal

Foreninger i Norden:

Sverige

Tandvårdsskadeförbundet
Kungesgatan 29, SE-461 30
Trollhätten
Tlf.: 0046 520 80600
Fax: 0046 520 80602
E-post: info@tf.nu
Internet: www.tf.nu

Danmark:

**Foreningen mot Skadeligt
Dentalmateriale**
Postboks 203
1501 København
Tlf./fax: 0045 3539 1560

Finland

**Föreningen for Tandpatienter i
Finland rf**
PB 213
SF-00121 Helsingfors
Tlf.: 00358 9 55 66 25

Medlemskap i Forbundet Tenner og Helse koster per år:

- Hovedmedlem, kr. 275,-
- Husstandsmedlem, kr. 100,-

Medlemsavgiften gjelder for ett kalenderår.

Innbetaling merkes "nytt medlem", hvilket fylke du er bosatt i, skriv tydelig ditt navn og adresse og send til:

Forbundet Tenner og helse

Postboks 114 Nesttun
5852 Bergen
Tel 994 22 345
E-post: post@tennerog helse.no
Internet: www.tenneroghelse.no
Kontonummer: 7874 06 46620

Valgkomiteen

Bjørn Borch, Eilert Mathias Eilertsen og Arve Austgulen.

Foreningen for el-overfølsomme

www.felo.no

Telefon 33 48 13 00
Telefontid tirsdager
kl 10-12 og 15-17

ANNONSERE I TENNER & HELSE?

Kontakt oss!
bjorn.borch@gmail.com

Priser:
Helside 3000 kr inkl. mva
Halvside 1500 kr inkl. mva

Tenner&helse

Nr. 2 - 2017
23. årgang - Grunnlagt 1994

REDAKTØR: Toril Sonja Gravdal
Tel 413 23 943 torilsg@gmail.com

UTGIVER:
Forbundet Tenner og Helse

ADRESSE:
Post sendes til: Pb 114 Nesttun, 5852 Bergen
Tel 994 22 345
post@tenneroghelse.no
www.tenneroghelse.no

POST TIL REDAKSJONEN SENDES TIL:
torilsg@gmail.com
eller Toril Sonja Gravdal
Kirkerudlia 6e, 1339 Vøyenenga

ANNONSER:
bjorn.borch@gmail.com

REDAKSJONKOMITÉ:
Helene Freilem Klingberg hele-kli@online.no

Tenner & helse kommer ut med 4 nummer pr år.
Signerte artikler står for forfatterens egne synspunkter, og er ikke nødvendigvis i samsvar med redaksjonens syn.

NESTE UTGAVE:
September 2017
Stoff innlevering: 10. august

DESIGN:
punkt&prikke punktpricke@me.com

FORMIDLING:
2punktAS

TRYKK:
RK Grafisk AS

Opplag 2000
ISSN 0805-9039

- Forbundet Tenner og Helse tar ikke ansvar for produkter eller tjenester annonsert i bladet.

FORSIDEFOTO:
Pixabay

Fylkeskontakter

Fylke	Navn	Adresse	Telefon	Tid
Akershus/Oslo	John Pandur (telefonvakt)	Tårnbyvn 105 2013 Skjetten	63 84 03 08	18.00 - 21.00
Bergen/Hordaland	Kåre Solberg (fylkeskontakt)	Moldkvile 5282 Lonevåg	56 39 21 84	
Møre og Romsdal	Anne-Margrethe Holte (fylkeskontakt)	Torebakken 4 6010 Ålesund	40 09 58 36	
Sør-Trøndelag	Oddvin Herstad (fylkeskontakt)	Kolstadtunet 3 B 7098 Saupstad	72 58 55 23	
	Ingunn Garlen	Rødrevveien 17 7082 Katten	72 84 69 73	

FTH er medlem av
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO

Likemenn i Forbundet Tenner og helse

Akershus/Oslo:

John Andreas Pandur - Generelt likemannsarbeid
Tårnebyvn 105, 2013 Skjetten, tlf: 480 58 655

Hedmark:

Aase Storjordet Drange - Generelt likemannsarbeid
Moensvingen 11, 2450 Trysil, tlf.: 62 45 03 83

Bergen/Hordaland:

Kåre Solberg - Generelt likemannsarbeid
Moldkvile, 5282 Lonevåg, tlf.: 56 39 21 84

Dag Einar Liland - Generelt likemannsarbeid
Totlandsvegen 365, 5226 Nesttun, tlf: 950 38 029

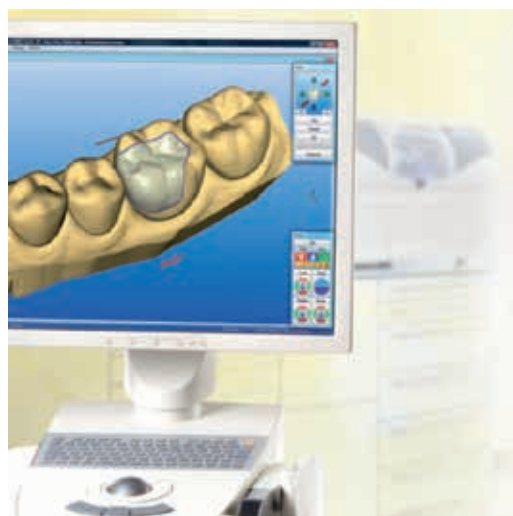
Invester i livskvalitet!

Å le hjertelig og uanstrengt i godt lag. Å vise tennene når du smiler. Å være sikker på at egen helse er ivaretatt. Enkle gleder som er en selvfølge for de fleste, men ikke for alle.

Tungmetaller fra amalgamfyllinger lekker ut og kan gi nedsatt helse og livskvalitet. Bakterier og giftstoffer fra rotfylte eller døde tenner har store allmenmedisinske risikoer, som f.eks hjerte/hjerne infarkt, drypp og diabetes.

Vår klinikk har spesialisert seg på flere områder:

- Amalgamfjerning – effektiv og optimal beskyttelse mot tungmetallbelastning under utskiftning blant annet ved hjelp av friskluftmaske.
- Rehabilitering ved hjelp av porselensfyllinger, innlegg og kroner ferdigstilt i samme seanse med Cerec teknologien.
- Fjerning av infiserte tenner.
- Rehabilitering av tapte tenner ved hjelp av kjevebensforankrede implantater i titan.

Opitz
Tannhelsesenter

Smålonane 2, 5353 Straume
Tlf: 56335750 Fax: 56335751
Mail: post@opitztannhelsesenter.no
Web: www.opitztannhelsesenter.no